

Билан С.И.

Верхньотерсянская ООШ I-III степеней Гуляйпольского районного совета

НАЦИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИФИКАЦИЯ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЁЖИ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ГРАЖДАНСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ ЛИЧНОСТИ

Аннотация

В статье исследуются основные особенности национальной идентификации учащейся молодежи как фактора формирования гражданской идентичности в условиях усвоения содержания исторического образования и пути ее оптимизации. Обоснована актуальность проблемы формирования гражданской идентичности учащейся молодежи с целью консолидации общества на решение социальных задач развития украинского государства. Рассматриваются теоретические основы национальной идентификации и гражданской идентичности учащейся молодежи.

Ключевые слова: национальная идентификация, историческое мышление учащейся молодежи, историческое бытие, историческое сознание, историческое познание.

Bilan S.I.

Verhnotersyanska comprehensive secondary school of Huliaipole Raion Council

STUDENTS' NATIONAL IDENTIFICATION AS A FACTOR OF FORMATION OF CIVIL IDENTITY OF PERSONALITY

Summary

In the article, the author analyzes the main features of national identification as a factor of formation of civil identity of personality in conditions of mastering the content of history education and ways of its optimization. The actuality of the problem of forming students' civil identity to consolidate society on solving social tasks of building Ukrainian state is grounded. The theoretical foundations of national identification and students' civil identity are considered.

Keywords: historical thinking, historical thinking of students, national identification, historical reality, historical consciousness, historical cognition.

УДК 1(091):133.521

КРИТИЧНА РЕФЛЕКСІЯ ФІЛОСОФІЇ ХХ СТОЛІТТЯ УКРАЇНСЬКИМИ РАДЯНСЬКИМИ ФІЛОСОФАМИ 20-Х – ПОЧАТКУ 30-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Кіданчук Н.В.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Стаття присвячена історико-філософським поглядам українських радянських філософів 20-х – початку 30-х років ХХ століття в контексті критики ними філософських поглядів мислителів української діаспори та представників західної філософії. У статті розкриваються вихідні принципи критичної рефлексії мислителів Радянської України і методи її здійснення. На прикладі українських радянських філософів вказаного періоду показані особливості становлення історико-філософського процесу не тільки в Радянському Союзі, а також в українській діаспорі та на Заході. Крім того, світогляд радянських мислителів Е. Берглера, В. Берковича, Н. Білярчик, П. Демчука, В. Юринця показано як унікальний синтез проєвропейських, марксистських і глибоко національних поглядів. Критика філософських поглядів ідейних опонентів радянських філософів – представників української діаспори (Д. Донцова, Д. Чижевського) і західних філософів (А. Бергсона, Е. Гуссерля, В. Джеймса, З. Фрейда, М. Шеллера) дозволила їм таким чином популяризувати і поширити їх ідеї. В статті демонструються широкі гносеологічні можливості критики в умовах тоталітарного суспільства, її величезний евристичний потенціал. Таким чином, критика як метод рефлексії в роботах філософів Радянської України був не тільки витриманий і продиктований політичною дійсністю, але і програмував в більшості випадків негативно оцінку «опонентів». Радянські мислителі, тим не менш, змогли розкрити головні риси західної філософії ХХ століття: антиінтелектуалізм, психологізм, містицизм, естетизм, антиісторизм, соціоморфізм, практицизм, а також «між рядків» приділити увагу проблемам національного характеру і становленню вітчизняної філософської думки в Україні.

Ключові слова: українська радянська філософія 20-х – початку 30 років ХХ століття, критика, історія філософії.

Актуальність. Становлення сучасної картини історико-філософського процесу в Україні є неможливим без об'єктивного і наукового викладу всіх до недавнього часу «білих плям» – персоналій, ідей, проблем. Велику роль у цьому процесі, безумовно, повинен зайняти малодосліджений і недооцінений здобуток мислителів Радянської України 20-х – початку 30-х років ХХ століття у сфері критичної тео-

рії, лише нещодавно відкритий для вільного доступу та вивчення українськими істориками філософії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці цієї проблеми в сучасній Україні присвячені праці таких вітчизняних науковців як Г. Вдовиченко, І. Козій, М. Роженко, Я. Юринець.

Велика увага в них приділяється також проблемі національного відродження України 20-30-х

років XX століття, становленню нових культурних орієнтирів доби: «Окремий аспект проблеми становить маргіналізація «національного» в радянський період, що часто-густо спричиняла внутрішній конфлікт позиції гуманітаріїв і суспільствознавців із «загальновизначеним» курсом» [10, с. 74]. Окрім того, велику роль відіграють і вивчення історико-філософських ідей українських мислителів радянської доби, зокрема П. Демчука, С. Семковського, В. Юринця, зокрема, це ґрунтовні статті М. Голяничка, І. Дзюби, І. Козія, Я. Юринця. Неоднозначність і складність аналізу даного періоду зустрічається і в численних підручниках з історії української філософії під редакціями І. Бичка, С. Возняка, В. Горлача, М. Кашуби, Н. Мозгової, В. Табачковського, В. Ярошовця і т.д.)

Велику роль у підручниках і посібниках відводять не лише радянським мислителям зазначеного періоду, але й письменникам і суспільним діячам, розглядаючи це явище в колі конструкту «українське національне («розстріляне») відродження. Тому вельми характерним є розгляд в одній лекції постатей Д. Донцова, М. Хвильового, В. Винниченка і т.д.

Ще однією характерною рисою наукового розгляду періоду української філософії радянської доби у 20-х-початку 30-х років XX століття залишається майже повне зосередження уваги дослідників на постаті М. Хвильового, отримуючи натомість мізерну кількість робіт по творчості В. Юринця, С. Семковського, П. Демчука та інших філософів.

Та більшість з робіт носить культурологічний чи персоналізовано-біографічний характер, зосереджуючи увагу дослідників на суспільно-політичних та естетико-філософських поглядах українських радянських мислителів. Таким чином, необхідною стає розробка проблеми історико-філософських поглядів українських радянських мислителів зазначеного періоду, яка носила характер своєрідної «критики в критиці».

Мета статті – розкрити особливості критичної рефлексії як єдино можливої форми філософування українських радянських філософів 20-30-х років XX століття в контексті критики ними філософських поглядів українських філософів у діаспорі – Д. Донцова, І. Мірчука Д. Чижевського та західних мислителів – А. Бергсона, Е. Гуссерля, В. Джемса, З. Фрейда, М. Шеллера.

Характеризуючи історико-філософські пошуки українських радянських філософів, необхідно зазначити, що вони працювали в рамках досить жорсткої марксистсько-ленінської парадигми, що змушували їх підходити до характеристики історико-філософської ситуації насамперед з точки зору її ідеологічно-політичної приналежності, що зумовило, відповідно, не зовсім адекватні сучасному розумінню характеристики філософських поглядів опонентів. Так, В. Юринець писав: «Справа ясності і чіткості філософської лінії в нашу добу має величезне значення, бо філософія є ідеологічне віддзеркалення тих суперечних процесів, що відбуваються в лоні нашого суспільства» [6, с. 64]. Та чимало «суперечливих процесів» відбулось і в головах українських радянських філософів. Будучи розірваними між подвійними Сціллою і Харібдою сучасного їм діалектичного протистояння світоглядних панівних орієнтирів української інтелігенції – марксизмом-ленінізмом і націонал-комунізмом з однієї сторони, та проєвропейським світобаченням та вимушеними рамками «радянськості» з іншої, вони були змушені шукати нові шляхи філософування, які б дозволили їм, бути «при дворі» (хоча, як показав буквально за декілька років трагічний досвід «Розстріляного

Відродження» – недовго – прим. автора) і водночас залишатись професіоналами. Таким способом філософського мислення і стала критична рефлексія українськими радянськими філософами праць своїх західних «опонентів» – українських діаспорних філософів та західноєвропейських та американських мислителів.

Одним із найяскравіших об'єктів для критики у сонмі українських філософів у діаспорі стала постать Д. Донцова. На думку В. Юринця та П. Демчука, Д. Донцов був не лише типовим представником неогетельянства з ніцшеанською його складовою, але й безпосереднім апологетом фашизму: «Нарешті український фашизм, що був досі скоріше сумною неясних настроїв...найшов викристалізовану, хоч б на перший погляд ідеологічну форму в книжці Дмитра Донцова: «Націоналізм» (Львів, 1926). Автор не дає ще тут ліній актуальної політики фашизму (про неї можна здогадуватись між рядків), а тільки вказує на основні ідеологічні моменти свого напрямку» [7, с. 205]. Український радянський філософ зазначає «стремління до волі» Д. Донцова як одну з ключових ознак донцовського інтегрального націоналізму, який останній базував в тому числі на законі боротьби Геракліта. На думку В. Юринця, «марксист-и завжди виходили й виходять із принципу боротьби класів» [7, с. 206]. Також гострій критиці підлягає і тлумачення Д.Донцовим історії суперництва націй, яку В. Юринець розв'язує цілком по-марксистськи, вбачаючи корінь боротьби в наявності класів.

Через теорію українського мислителя в діаспорі щодо поділу націй на «панів» і «рабів», В. Юринець доводить начебто антиукраїнський характер націоналізму Д. Донцова, адже «діалектика буржуазної української думки, діалектика її принципової зради працюючому українському народові мусіла довести до її остаточних, логічно невблаганних висновків – до заперечення раси існування українського народу» [7, с. 222]. Критикує український мислитель і теорію «нації плебейів» у Д. Донцова, його розуміння терміну «плебейська нація» як суми затомізованих монад, що не мають жодного зв'язку між собою. На думку В.Юринця, це не так, оскільки «власне, капіталізм довів до найтіснішого зв'язку всіх членів суспільства» [7, с. 223], «покликання до єдності у Донцова – це покликання до інтелектуального й політичного феодалізму, покликання до шпенглерівських епох «культури» в протизвагу до «цивілізації»...» [7, с. 223]. Водночас, на думку В.Юринця, «світ дійсно стає плебейським, бо він шляхом революції, шляхом нечуваних громадських війн, в полум'ї руїни всього старого, почав змінюватися й перемінюється в суспільство працівників» [7, с. 224]. Український мислитель Радянської України вбачає в цьому своєрідну естетику, характерну для соціалістичного реалізму.

Ще однією персоною нон-грата для філософського дискурсу Радянської України стала постать Д. Чижевського. П. Демчук вважав, що не можна не оцінити його величезну фактичну та історіографічну роботу, що була проведена ним. Він писав про те, що » його «Філософія на Україні», хоч навіть ця праця і є трохи чи не першим, більше чи менше вдало систематизованим з'ясуванням історії філософії на Україні. Коли абстрагуватись до певної міри від політичного та суспільно-ідеологічного змісту цієї книжки, то вона мала б певний ґлузд просто як фактичний, хоч і не надто добре розроблений довідник» [4, с. 421].

П. Демчук був досить добре обізнаним зі станом українського історико-філософського дослідження, називаючи імена Кліма Ганкевича та В. Щурата як авторів спроб з'ясувати історію філософії в Україні.

Важливим є й те, що П. Демчук розумів поверховість і неспроможність аналізу російськими авторами історії української філософії як незалежної ділянки історико-філософського процесу, адже «в російській літературі було чимало спроб, але всі вони, майже без винятку, розглядали філософію на Україні, як частину російської» [4, с. 426].

Гострій критиці піддавав П. Демчук твердження Д. Чижевського про «великого філософа», якого ще потрібно чекати Україні. Український мислитель критикував це положення з трьох позицій, закидаючи йому, по-перше переконання в існуванні «взагалі автаркічних національних духів, національних характерів», по-друге, протиставляв йому твердження про те, що «українська філософія може зараз розвиватись і бути власне українською, не шукаючи абсолютно ніяких духовних коріннів у минулому українського духовного життя» [4, с. 424], по-третє «...він забуває про класовий характер кожної т.зв. національної філософії. Кожна національна філософія є якраз тільки так звана національна...» [4, с. 424-425].

Негативно оцінює П. Демчук і постать І. Мірчука, якого він називає «досить галасливою філософською постаттю білої еміграції» [4, с. 435]. П. Демчук розумів, що «історія філософії на Україні не така вже бідна; в кожному разі, вона не так дуже бідніша, наприклад, від чеської, навіть польської – тільки що ми, через свою філософську малокультурність та брак філософської традиції, своєї історії філософії не знаємо, а тому думаємо, що її зовсім немає. Насправді, то лиш мусимо її вивчати» [4, с. 436]. Це твердження П. Демчука є не лише глибоко національно свідомим, бо ще й демонструє прекрасну обізнаність останнього з стан історико-філософського дослідження в Україні.

Мислителі Радянської України, аналізуючи творчість своїх західних сучасників, з неодмінністю вказували не лише на множинність напрямків та течій, але й на еклектизм кожного конкретно взятого мислителя. Так, В. Юринець, характеризуючи Е. Гуссерля, писав: «у нього нема жодної думки, що не стравлялась б уже у філософів різних діб і при тім він має ще одну неабияку здатність: він сполучає несполучне, вплітає до своєї системи цілі комплекси думок філософів, що стояли на протилежних полюсах, виключали один одного» [7, с. 55].

Українські філософи усвідомлювали кризу західної філософії, розкриваючи як особливості цієї кризи, так і соціальне коріння: «Інтуїтивна філософія Бергсона являє собою відміну «філософських шукань» сучасної буржуазії. Вона, як інші «модні» напрями в сучасній буржуазній філософії, повно відбиває одну з тенденцій сучасної буржуазії – дискредитувати за всяку ціну пізнавчу цінність інтелекту і обумовленої діяльності останнього – науки» [2, с. 80]. Тобто, антисциєнтистський характер сучасної західної філософії не лише був помічений українськими мислителями, окрім того, було дано і, власне, соціально-культурне тлумачення цього явища. Така зміна напрямку науки, на думку В. Берковича, є усвідомлення нездатності постулату Г. Гегеля про те, що «все, що розумне – дійсне» служити потребам капіталістичного суспільства. Подібної думки, характеризуючи не лише творчість А. Бергсона, але і мислителів «філософії життя» (В. Дільтея Ф. Ніцше, Е. Трельча) загалом, дотримувався і П. Демчук, пишучи про те, що «епоха хитань, епоха революцій та «ломок» творить філософію песимізму, скептицизму, як філософію засуджених на смерть клясів» [4, с. 19], підсумовуючи, врешті: «Філософія життя» однак є по суті філософією смерті» [4, с. 26].

Таким чином, цілком визначеною рисою для українських філософів 1920-х – початку 1930-х рр. у розкритті особливостей сучасної західної філософії став антиінтелектуалізм та антираціоналізм останньої: «вся ненависть буржуазної філософії скеровується якраз проти ratio через те, що розум дійсно звернувся проти буржуазії, як пережитої форми історичного розвитку» [4, с. 115].

Водночас, антиінтелектуалізм сучасної західної філософії не є цілком однозначним, адже, на думку українських мислителів, утилітарна спрямованість і «пошана» інтелектові у представників західної філософії: «Характерне в інтуїтивній філософії Бергсона є те, що критикуючи пізнавчі здібності інтелекту, Бергсон всляко обстоює престиж інтелекту і наукового знання, коли мова йде про знання, придатне для практичної діяльності» [2, с. 8]. Таке подвійне ставлення до інтелекту, на думку В. Берковича, дозволяє сучасним мислителям не лише ставати прихильниками різного роду антисциєнтистських концепцій, але і використовувати практичну цінність інтелекту і науки для матеріального добробуту капіталізму. Цілком схожу лінію визнання «корисності» і «практичності» інтелекту ми знаходимо у критиці Н. Білярчик філософії американського прагматизму: «Основний мотив прагматизму це – зростання в філософській думці сучасної буржуазії тенденції до антиінтелектуалізму, намагання приборкати гординю розуму, зняти вінок з ідеї об'єктивної наукової істини та теоретичної цінності наукового пізнання» [3, с. 118]. Звинувачення в «практичності» присутні й в оцінці інтуїтивізму А. Бергсона, адже «навіть найбільш теоретична на погляд наука не може, на думку Бергсона, звільнитись від гніту практики, а значить від одностороннього підходу до вивчення дійсності, оскільки вона залишається інтелектуальною» [2, с. 87].

Гострою проблемою для західних мислителів є, без сумніву, проблема надмірної психологізації оточуючого світу, що, відповідно, не лише веде до відсутності об'єктивної оцінки світу, зокрема питання про його реальність, проблем детермінізму («Бергсон – це найяскравіша фігура сучасної буржуазної філософії, що намагається підірвати теорію абсолютного детермінізму» [2, с. 64]), але і закладає, власне, труднощі у формування власного категоріального апарату філософа. Зокрема, критикою «нагороджує» В. Беркович поняття інтуїції у А. Бергсона: «треба відзначити, що Бергсонові ніяк не щастить дати точне означення інтуїції. Це цілком зрозуміло, коли взяти на увагу той факт, що кожне відзначення, як таке, бувши по своїй природі продуктом інтелекту, ніяк не може цілком висловити те, що чуже інтелектові» [2, с. 90].

Роль суб'єктивного фактору в «практикуванні» філософського методу З. Фрейда добре показана авторами Е. Берглером і М. Перлін. Так, особистісне тлумачення символів, персоналізоване наповнення понять стає ключовим у психоаналізі, зокрема, для розкриття справжнього, завжди індивідуального, змісту сну. Так, Е. Берглер стверджував, що символіка завжди одинична у своєму бутті, «адже ж кожна людина утворює собі зі своїх особистих досвідів, спостережень бажань і випадкових переживань свою власну символіку снів» [1, с. 128].

Хибами сучасної західної філософії, на думку українських мислителів, є також містицизм та інтуїтивізм, що безпосередньо продовжують лінію антиінтелектуалізму. Ця особливість бере свій початок як у філософів попередніх поколінь, що стали духовними орієнтирами сучасного західного інтелектуала (Й. Шеллінг і Платон у Е. Гуссерля, Плотин у

М. Шеллера), так і зумовлюється кризою всього західного суспільства, адже «сучасна буржуазія, бачачи свій кінець, як той потоплюючий, хапается за соломку, старається знайти собі втіху й рятунок в містицизмі та інтуїтивізмі» [2, с. 82]. Таким чином «людина загнилого суспільства не має більше сили, крім тільки вірити» [5, с. 16]. Містицизм сучасної західної філософії стає не лише кінцевим пунктом філософських пошуків, своєрідним «міжрядковим» поняттям у А. Бергсона («є просто безнастанна мелодія нашого внутрішнього життя, яка тягнеться, як щось неподільне від початку до кінця нашого свідомого існування. Це і єсть наша «особа»» [2, с. 83]), Е. Гуссерля («...предмет все таки досить містичний, тому що з Гуссерлем можна споглядати не тільки суть якогось конкретного предмету, а й суть сутності» [15, с. 3], В. Джемса (««Незалежна» від людського мислення дійсність виявляється річчю, яку очевидно важко знайти» [3, с. 124]), З. Фрейда («...вся робота «По ту сторону принципа удовольствия» наведена містическим духом, который чередуется со строгими, чисто-научными анализами...» [16, с. 63]), він, водночас, зумовлює методологію такого пошуку через «ейдоси», «інтуїцію», «несвідоме» та «істину».

В. Беркович точно підмічає особливу роль мистецтва, художньої творчості загалом та можливий синкретизм з філософією, що був характерним для філософської картини кінця XIX – початку XX століття: «Коли в обсягу мистецтва здібність до інтуїції безпосередньої реальності є даром природи, то це ще не значить, що користуватись інтуїцією можуть лише вибрані, спеціально обдаровані люди...Треба, щоб філософія, як мистецтво, одвернула свої очі від практики, бо тільки зрікшись практичної мети, філософія може відмовитись від послуг інтелекту і перейти до інтуїції безпосередньої реальності, без якої вона не може стати наукою про абсолютне знання» [2, с. 91]. Ще однією рисою, відзначеною українськими мислителями є соціоморфізм західної філософії, що, зокрема, є характерним для М. Шеллера («Кожна інтроспекція є відношенням до себе такого порядку, буцім-то я сам для себе чужий; самоспоглядання є продукт і наслідок обсервації других. Із цих міркувань видно, що найбільшою реальністю тілесного світу природи є функцією першого. В цього полягає Шелерів соціоморфізм, або, як говорить він, соціологізм, слово, яке використовує Шелер за аналогією психологізму» [5, с. 18]). Ця ж особливість, на думку В. Юринця, характеризує і фрейдизм: несвідоме відіграє роль психологічного матеріалу для деякої логічної обробки: воно усвідомлюється, але воно не усвідомлене. Всі наші поняття, основні категорії мислення, відповідно, є словесно-граматичною обробкою невпорядкованого матеріалу. Тобто, ключова роль психосоціальних утворень стає очевидною як при трактуванні суб'єкта, так і для утворення інтерсуб'єктивних зв'язків.

Критиці українських мислителів підлягає й антиісторизм західних мислителів, зокрема М. Шеллера (антимоністичний погляд на історію, який

постулює «...що в питанні про основи культурно-ідеологічного розвитку треба відрізнити три фази, в яких за історичну пружину виступає один окремий і в кожну епоху відмінний чинник» [5, с. 12]), З. Фрейда («Дальнейшей характерной чертой коллективной психологии Фрейда является ее формализм. Он рассматривает только формы некоторых коллективных процессов, общие для всех времен и эпох, не обращая внимания на их содержания» [8, с. 78]). Оскільки форми суспільних рухів завжди одні, то історія не твориться, не дає нічого нового. Таким чином, історія втрачає свій зміст і стає набором картинок, що повторюється. Відповідно, зміст історії втрачається. Такий погляд, на думку П. Демчука необхідно веде до занепаду історико-культурної епохи: «Притаманна риса отже і сучасної капіталістичної культури в цілому взагалі є заклик до регресу» [4, с. 13].

Висновки. По-перше, засадничим принципом критичної рефлексії історико-філософських поглядів українських радянських філософів був марксистський, класовий підхід, та наявна політична ситуація. Тобто, мислителі Радянської України 20-х – початку 30-х років XX тлумачили творчість ідейно-філософських «опонентів» – західних та українських – через їх політичні погляди, реальні чи апіорно приписувані їм. Власне, кардинальна відмінність їх від власних і «запрограмувала» подальшу оцінку.

По-друге, аналізуючи погляди своїх філософських опонентів, зокрема, українських філософів у діаспорі, мислителі Радянської України демонструють не лише глибокі історико-філософські знання, але і власні можливості до аналізу маловідомих сторінок історії філософської думки в Україні. Незважаючи на тотальну критику ідей «національного характеру», його часом несвідомо пошуки навіть у творчості українських мислителів в діаспорі є однією з найяскравіших рис філософів Радянської України 20-х – початку 30-х років XX століття. Окрім того, вони змогли не лише виявити відмінність сучасних їм західних течій від власного, дещо стереотипного погляду на світ марксистського філософа, але і дати повне обґрунтування означених ними особливостей західного інтелектуального простору. Зокрема, знайшли своє обґрунтування та оцінку такі риси філософії Заходу як антиінтелектуалізм, психологізм, містицизм, естетизм, антиісторизм, соціоморфізм, практицизм.

По-третє, головним досягненням критики українськими мислителями 20-30-х років стало, насамперед, інформаційне поширення та знайомство інтелектуальної публіки із філософських ідей «інших» – тих, хто знаходився під заборонаю. Безперечно, форма такого поширення була «партійно витримана», філософія загалом піддавалась жорсткому поділу в рамках «матеріалізму-ідеалізму», тоді коли зміст залишався істинним, що дозволяло розкривати теоретично-науковий зміст філософських робіт, адже важливою складовою оцінки «неугодних» філософій було коментування першоджерел.

Список літератури:

1. Берглер Е. Психоаналіз / Е. Берглер // Червоний шлях. – 1923. – № 6-7. – С. 119-135.
2. Беркович В. Соціальне коріння інтуїтивної філософії Бергсона / В. Беркович // Червоний шлях. – 1927. – № 3. – С. 80-94.
3. Білярчик Н. Філософія прагматизму / Н. Білярчик // Червоний шлях. – 1927. – № 9-10. – С. 116-131.
4. Демчук П. Розклад сучасної буржуазної філософії / Петро Демчук. – Харків: ДВУ, 1931. – 446 с.
5. Юринець В. Із сучасної буржуазної соціології. Соціологія знання Макса Шеллера / Володимир Юринець // Прапор марксизму. – 1928. – № 1. – С. 5-22.

6. Юринець В. Про механічний і діалектичний матеріалізм / Володимир Юринець // Криза сучасної буржуазної науки та марксизм. Збірник. – Х.: ДВУ, 1929. – С. 64-7.
7. Юринець В. Філософсько-соціологічні нарисы / Володимир Юринець. – Х.: ДВУ, 1930. – 235 с.
8. Юринець В. Фрейдизм и марксизм / Владимир Юринец // Под знаменем марксизма. – 1924. – № 8-9. – С. 51-93.
9. Юринець В. Український філософський фронт / Володимир Юринець // Прапор марксизму-ленінізму. – 1923. – № 5-6. – С. 181-194.
10. Юринець Я. Біля витоків «радянської філософії» в Україні (1920-1930-ті рр.) / Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія» Том 63. Філософія. Релігієзнавство – 2007 р. – С. 74-83.

Киданчук Н.В.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

КРИТИЧЕСКАЯ РЕФЛЕКСИЯ ФИЛОСОФИИ XX ВЕКА УКРАИНСКИМИ СОВЕТСКИМИ ФИЛОСОФАМИ 20-Х – НАЧАЛА 30-Х ГОДОВ XX ВЕКА

Аннотация

Статья посвящена историко-философским взглядам украинских советских философов 20-х–начала 30-х годов XX века в контексте критики им философских воззрений мыслителей украинской диаспоры и представителей западной философии. В статье раскрываются исходные принципы критической рефлексии мыслителей Советской Украины и методы ее осуществления. На примере украинских советских философов указанного периода показаны особенности становления историко-философского процесса не только в Советском Союзе, а также в критикуемых ими украинской диаспоре и на Западе. Кроме того, мировоззрение советских мыслителей Е. Берглера, В. Берковича, Н. Билирчик, П. Демчука, В. Юринца показано как уникальный синтез проевропейских, марксистских и глубоко национальных взглядов. Критика философских взглядов идейных оппонентов советских философов – представителей украинской диаспоры (Д. Донцова, Д. Чижевского) и западных философов (А. Бергсона, Э. Гуссерля, В. Джеймса, З. Фрейда, М. Шеллера) позволила им тем самым образом популяризовать и их идеи. В статье демонстрируются широкие гносеологические возможности критики в условиях тоталитарного общества, ее огромный эвристический потенциал. Таким образом, критика как метод рефлексии в работах философов Советской Украины был не только выдержан и продиктован политической действительностью, но и программировал в большинстве случаев негативную оценку «оппонентов». Советские мыслители, тем не менее, смогли раскрыть главные черты западной философии XX века: антиинтеллектуализм, психологизм, мистицизм, эстетизм, антиисторизм, социоморфизм, практицизм, а также «между строк» приделить внимание проблемам национального характера и становлению отечественной философской мысли в Украине.

Ключевые слова: украинская советская философия 20-х–начала 30-х годов XX века, критика, история философии.

Kidanchuk N.V.

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

CRITICAL REFLECTION OF PHILOSOPHY OF XX CENTURY BY SOVIET UKRAINIAN PHILOSOPHERS OF 1920S – EARLY 1930S

Summary

Article is devoted to the historical and philosophical views of Ukrainian soviet philosophers of 1920s and early 1930s of the XX century in the context of criticism of philosophical views of Ukrainian diaspora and representatives of Western philosophy. The article describes the basic principles of critical reflection of thinkers of Soviet Ukraine and the methods they used. Through the example of Ukrainian Soviet philosophers the author has shown peculiarities of historical and philosophical process not only in the Soviet Union, as well as criticized their Ukrainian diaspora in the West. In addition, the worldview of soviet thinkers E. Bergler, V. Berkovich, N. Bilyarchik, P. Demchuk, V. Yurintsa has been shown as a unique synthesis of pro-European, Marxist and deeply national views. Criticism of the philosophical views of ideological opponents of Soviet thinkers – representatives of the Ukrainian diaspora (D. Dontsov, D. Chizhevskogo) and Western philosophers (A. Bergson, E. Husserl, V. James, Z. Freud, M. Scheller) allowed them thus popularizing and distributing their ideas. The article demonstrates the gnosological possibility of criticism in a totalitarian society, its enormous heuristic potential. Thus, the criticism as a method of reflection in the works of the philosophers of the Soviet Ukraine was not only corresponding to and dictated by political reality, but also programmed in most cases negative assessment of «opponents». Soviet thinkers, however, were able to determine the main features of Western philosophy of the XX century: anti- intellectualism, psychologism, mysticism, aestheticism, anti-historicism, sociomorphism, pragmatism and, «between the lines», to pay attention to the problems of national character and the formation of philosophical thought in Ukraine.

Keywords: Ukrainian Soviet philosophy of the 1920s – early 1930s, criticism, history of philosophy.